

Naslov originala:

Takashi Nagai

The Bells of Nagasaki

© Kodansha International Ltd 1984

Mole se vlasnici originalnog izdanja da kontaktiraju sa izdavačem na srpskom jeziku radi regulisanja međusobnih prava i obaveza na osnovu važećih propisa. Svi pokušaji izdavača na srpskom jeziku da ostvare kontakt sa vlasnikom autorskih prava prošli su bez uspeha.

Prvo izdanje na srpskom jeziku 2014. godine.

Knjiga 9

Edicija VIKTORIJA

Donosi knjige o borbi za pobedu

Takaši Nagai

ZVONA NAGASAKIJA

S engleskog prevela Alisa Koljenšić Radić

Magelan Press
Beograd, 2014.

SADRŽAJ

Uvod Vilijama Džonstona.....	7
Pre eksplozije	29
Bomba	35
Neposredno nakon eksplozije.....	41
Pomoć	59
Ta noć.....	77
Snaga bombe.....	83
Povrede od atomske bombe	97
Medicinski centar Micujama	105
Bolest atomske bombe.....	127
Lečenje atomske bolesti	137
Posetioci moje kolibe	141
Zvona iz ruševina	153

UVOD

Vilijama Džonstona

U četvrtak, 9. avgusta 1945. godine, dva minuta posle jedanaest ujutru, deo Nagasakija po imenu Urakami zbrisala je plutonijumska atomska bomba, koja je eksplodirala na visini od nekih pet stotina metara iznad grada.

Tog sudbonosnog dana među povređenima je bio i doktor Takaši Nagai, nuklearni fizičar, šef odseka za radiologiju Medicinskog fakulteta Univerziteta u Nagasakiju i (s obzirom na to da je u vreme rata imao i vojno zvanje) načelnik Jedanaestog medicinskog korpusa. Pošto ga je atomska eksplozija odbacila u vazduh (što on sam vrlo plastično dočarava) i zakopala pod gomilom ruševina i slomljenog stakla, on je uspeo da se izvuče iz krša i oko sebe okupi malu grupu lekara, studenata i medicinskih sestara, koja se nesebično posvetila brizi o obolelim sugrađanima.

Posle tri dana mukotrpnog rada Nagai se, i sam povređen, vratio kući. Dom mu je bio spaljen do temelja, a voljena supruga Midori mrtva. Sakupio je njene nagorele kosti i odneo ih u centar za pružanje pomoći, koji se nalazio izvan grada, gde su on i njegov tim, ispoljavajući herojsku nesebičnost, nastavili da se brinu o povređenima i onima na samrti. Baveći se njima, ova mala grupa ljudi je pokazala izuzetnu svest o značaju svog poziva; iskazali su se ne samo kao spasioци već i kao studenti i učeni ljudi sa univerziteta. Znali su da se suočavaju sa situacijom koja je bila jedinstvena u analima medicinske istorije i, očiju uprtih u budućnost medicine, revnosno

proučavali uticaj bombe kako na tela onih o kojima su brinuli, tako i na sopstvena.

Međutim, veoma brzo je postalo jasno da su hrabri spasioци bolesni isto koliko i oni kojima su ukazivali pomoć. Padali su jedno po jedno, da bi se mesec dana nakon eksplozije teško razboleo i sam dr Nagai. Leukemiju je zaradio još pre nego što je bačena bomba, najverovatnije kroz opasan naučni rad kojim se bavio u oblasti radiologije. Sada mu je izlomljeno staklo preseklo i desnu karotidnu arteriju. Gubitak krvi i nedostatak hrane i sna bili su previše za njegovo iznureno telo i on je 26. septembra pao u komu, našavši se na samoj ivici smrti.

Nikome nije jasno kako se oporavio. Ali se zaista oporavio i - pošto je univerzitetu predao svoj naučni rad - napisao knjigu *Zvona Nagasakija*. Knjiga je završena avgusta 1946, tačno godinu dana nakon što su atomske bombe bačene na Japan.

Knjiga nije naučne prirode (iako je autor koristio dovoljan broj stručnih naziva da kod neupućenog prevodioca izazove ozbiljne glavobolje), ali ne spada ni u popularnu literaturu. Ona je svedočenje o jednom strašnom događaju iz istorije čovečanstva, herojska priča o maloj grupi lekara, studenata i sestara, i dirljiv poziv na mir u svetu. Kako god bilo, čini se da je knjiga nekako dospela u kategoriju subverzivne literature, jer su okupacione vlasti generala Dagleasa Mekartura odbile da izdaju dozvolu za njeno objavljivanje. Ako čitaocu ovo deluje čudno, neka malo prouči istorijsku pozadinu događaja. Radi se o vremenu kada je Međunarodni vojni tribunal za Daleki istok, koji je od maja 1946. do novembra 1948. zasedao u Tokiju, osuđivao japanske ratne vojskovođe na smrt ili robiju. U tim uslovima razumljivo je da pobednici nisu bili preterano voljni da ih neko podseća na sopstvene ratne zločine. U svakom slučaju, knjiga nije dobila dozvolu za objavljivanje.

Ne prihvatajući, međutim, da se obeshrabre ovim odbijanjem, Nagaijevi prijatelji su se žalili Vašingtonu, tako da je Ministarstvo odbrane na kraju ipak izdalo dozvolu za štampanje knjige – uz uslov da joj se doda prilog u kome će biti reči i o zločinima koje su Japanci počinili na Filipinima. To je ubrzo i urađeno. Birokratske radnje su ipak dugo trajale, tako da je Nagai svoju knjigu uspeo da ugleda u štampi tek januara 1949. godine.

Knjiga je munjevitom brzinom postala bestseller, a po njoj je snimljen i film iz koga potiče poznata pesma koja je bila veoma popularna kada sam 1951. godine prvi put stigao u Japan. Knjiga nikada nije prestala da se štampa (mada je po okončanju američke okupacije izbačen deo o japanskim zločinima na Filipinima), a i dan-danas je izuzetno čitana.

Ali dozvolite mi da vam kažem nešto više o doktoru Nagaiju iz ranijih dana.

Rodio se 1908. godine u mestu Macue, na Japanskom moru. Otac mu je bio lekar, tako da je mladi Takaši, idući očevim stopama, upisao Medicinski fakultet na Univerzitetu u Nagasakiu. Nakon što je diplomirao, zadržao se na univerzitetu kao predavač, služeći istovremeno i kao medicinsko vojno lice. Hiljadu devetsto trideset devete godine je sa japanskom vojskom učestvovao u tzv. Mandžurijskom incidentu, a potom, 1932. godine, i u Šangajskom. Docent na radiologiji postao je 1940. godine, a kada je započeta drama sa atomskom energijom, već je bio šef odseka. S obzirom na to da je većina mladića služila na frontu, odgovornost za čitav odsek pripala je njemu.

Kao duboko religiozan čovek, napisao je da su na njega u velikoj meri uticale Paskalove „Misli“ (*Pensées*). Na njegov verski život uticala su i zvona katedrale, koja su odzvanjala dolinom, pozivajući ga na molitvu. Ta zvona atomska eksplozija

nije oštetila, tako da se ona i danas mogu videti u Muzeju atomske bombe u Nagasakiju.

Međutim, na njegov verski život glavni uticaj nisu izvršili ni Paskal ni zvona katedrale. Uticaj žene koju je voleo bio je daleko veći. Zvala se Midori Morijama i bila hrišćanka iz Nagasakija i kći mučenika. Ona ga je povela ka veri. Venčali su se 1934. godine i imali dvoje slatke dečice, dečaka Makotoa i devojčicu Kajano, koji se u njegovim knjigama često pominju kao deca atomske bombe i novog doba.

Dr Nagai je bio patriota i intelektualac, upoznat sa dešavanjima u svetu politike i nauke. Znao je da američki naučnici rade na izradi atomske bombe. Znao je da je „Velika trojka“ u Potsdamu izdala proglas. Dakle, radi boljeg razumevanja ove knjige, dopustite mi da se sa nekoliko reči osvrnem na istorijsku pozadinu neprijatne i složene situacije koja je u svetu vladala te 1945. godine.

Petnaestog jula 1945. Velika trojka – koju su činili Hari S. Truman, Josif Staljin i Vinston Čerčil – sreća se u Potsdamu, nedaleko od razrušenog Berlina, kako bi se dogovorila o budućnosti posleratnog sveta. Do tada je već bilo jasno da se Japansko carstvo ruši i da se približava kraj Drugog svetskog rata. Nemačka je bila poražena. Rusija se pripremala da izolovanom Japanu, koji je ostao bez saveznika, objavi rat. Zauzimajući jedno po jedno ostrvo u Pacifiku, američke snage su se čvrsto ukopale na Marijanskim ostrvima, na Ivo Džimi i Okinavi; opijene pobedom, sa osvajačkim žarom sada su gledale i ka samom Japanu. Japanske vazdušne snage i mornarica bile su desetkovane. Na japanske gradove su, kao kiša, padale hiljade tona bombi. Vatrene bombe bačene 10. marta na Tokio izazvale su smrt 140.000 ljudi, a do sličnog velikog razaranja je došlo i 26. maja. U Japanu je vladala nestašica

hrane i drugih potrepština, a sistem javnog transporta je bio na ivici raspada. Bilo je jasno da se kraj nazire.

Japanske vlasti su znale šta ih čeka. Poruka koju je potpisao ministar spoljnih poslova Togo poslata je ambasadoru Satou u Moskvu, sa instrukcijama da se ambasador odmah, pre nego što se Rusi zapute u Potsdam, javi Molotovu i prenese mu carevu svesrdnu želju da se neprijateljstvo privede kraju. Američka obavještajna služba je tu poruku presrela i dešifrovala: Vašington je bio potpuno upoznat sa dešavanjima.

A onda je 16. jula u Potsdamu Truman primio neverovatnu vest, koju je sa nestrpljenjem očekivao: u Alamogordu, u saveznoj državi Nju Meksiko, uspešno je obavljena probna eksplozija atomske bombe. Projekat *Menhetn*, u koji su uložene milijarde dolara, postigao je svoj cilj. Nastojanja briljantnog Roberta Openhajmera i njegovih kolega iz Los Alamosa ovenčana su uspehom. „Najskuplji i najtajniji ratni podvig svih vremena uspešno je okončan“, kasnije je pisao Truman. „Najzad smo imali oružje koje ne samo da je uvodilo nov način ratovanja već je moglo da promeni i čitav tok istorije i civilizacije.“¹

Truman je tada trijumfalno, zajedno sa Vinstonom Čerčilom i Čang Kaj Šekom, izdao epohalnu Potsdamsku deklaraciju, u kojoj se Japan poziva na безусловnu predaju. Njena završna klauzula glasi:

Pozivamo Vladu Japana da objavi безусловnu predaju svih japanskih vazdušnih snaga i pruži odgovarajuća i adekvatna uveravanja u vezi sa svojim dobrim namerama po tom pitanju. U protivnom, Japan će se suočiti sa brzim i potpunim uništenjem.

1) Truman, Hari S., *Memoari, Prvi tom: Godina odluka*. Njujork, Doubleday, 1955, str. 415

U proglasu se nije pominjala atomska bomba.

Sledeći čin ove izuzetne drame sastojao se uglavnom od opšte konfuzije i nesporednosti. U Japanu je premijer Suzuki, pošto se konsultovao sa članovima svog kabineta, saopštio novinarima da je proglas nebitan i da treba da ga *mokusatsuju*, što na japanskom jeziku u bukvalnom smislu znači da nešto treba „ubiti nespominjanjem“. Suzuki je kasnije tvrdio da mu namera nije bila da proglas odbaci, te da bi najbolji prevod njegove poruke bio: „Bez komentara“. Na Zapadu su njegove reči, međutim, shvaćene kao prezirivo odbacivanje.

I tako je odbacivanje Potsdamske deklaracije navodno predstavljalo razlog za upotrebu prve atomske bombe.

Odluka da se baci atomska bomba, jedna od najstrašnijih u istoriji, predstavlja metu nebrojenih kontroverzi, u kojima su učestvovala neke od glavnih istorijskih ličnosti dvadesetog veka. Samu odluku doneo je Hari Truman, i čini se da se nikada zbog nje nije pokajao. Dvajt Ajzenhauer, koji je takođe bio u Potsdamu (iako nije prisustvovao sastanku Velike trojke), žestoko se protivio upotrebi bombe, insistirajući na tome da je Japan već poražen, da za njom nema apsolutno nikakve potrebe, i da mu izuzetno teško pada da gleda kako Sjedinjene Države započinju upotrebu nečeg do te mere stravičnog i destruktivnog.² Pošto je bomba bačena, Bertran Rasel je događaj u Hirošimi nazvao „razuzdanim činom masovnog ubistva“. Opet nakon eksplozije, Katolička crkva je tmurno izjavila da „svaka ratna aktivnost koja je usmerena na uništavanje čitavih gradova, bez diskriminacije... predstavlja krivično delo i protiv Boga i protiv čovečanstva“.³

2) Toland, Džon. *Izlazeće sunce*. Njujork: Random House, 1970, str. 867

3) Drugi Vatikanski savet (1963-65), „Gaudium et Spes“, peto poglavlje, br. 80

Još fascinantnija je, međutim, bila borba koja se odvijala unutar naučne zajednice. Naučnici su jedini bili upoznati sa projektom (jer je tajna brižno čuvana) i kako su radili na izradi bombe, tako su kod njih počele da se javljaju izvesne etičke i verske sumnje.

Čitava priča je započeta 1939. godine, kada je Albert Ajnštajn, ohrabren od strane cenjenog fizičara Lea Zilarda, Ruzveltu napisao pismo u kome mu je preporučio razvijanje atomske energije u vojne svrhe. U to vreme se govorkalo da nacistička Nemačka radi sa nuklearnom energijom i delovalo je kao da će rat dobiti onaj ko prvi bude napravio bombu. Samim tim, tokom ranih četrdesetih se verovalo da su, u toj trci za atomskim naoružanjem, naučnici Nemačke i Sjedinjenih Država neprestano bivali za dlaku jedni ispred drugih.

Nemačka je, međutim, već bila poražena, tako da su Ajnštajn i Zilard bili izuzetno skeptični u vezi s tim da li bi upotreba atomske bombe protiv Japana predstavljala mudar potez. Drugo Ajnštajново pismo - ono u kome osuđuje upotrebu bombe - nađeno je tek po Ruzveltovoj smrti, aprila 1945. godine, neotvoreno, među njegovom poštom u Vorm Springsu u saveznoj državi Džordžiji.

Naučna zajednica je bila podeljena. Truman je osnovao stručni „Privremeni odbor“, kojem je predsedavao ministar rata Henri Stimson i kome su u radu pomagali atomski naučnici poput Roberta Openhajmera, Artura H. Komptona, E. O. Lorensa i Enrika Fermija. Truman je kasnije napisao da je preporuka članova ovog odbora bila da se bomba upotrebi što je pre moguće. „Preporučili su i to“, nastavlja Truman, „da se bomba upotrebi bez posebnog upozorenja, i protiv cilja koji će jasno pokazati kolika je njena razorna moć“.⁴ Uz

4) Truman, *Memoari*, str. 419

podršku Ajnštajna, Leo Zilard je, međutim, nastavio sa svojom kampanjom protiv upotrebe atomske bombe, kao jedan od šezdeset tri naučnika koji su Trumanu poslali peticiju u kojoj su od njega zatražili da ne izda odobrenje za upotrebu bombe u vojne svrhe protiv gradova Japana.

Protivljenje bombi javljalo se i iz razloga koji nisu bili isključivo humanitarne prirode. Naučnike nisu mučili samo strašni gubici ljudskih života i neverovatnan obim potencijalne destrukcije. Neki od njih su već gledali i dalje u budućnost. Shvatali su da započinje nova era u životu čovečanstva. Ako se bomba jednom upotrebi, gde će se stati? Šest dana pre nego što je u Nju Meksiku izvršena probna eksplozija, odbor koji se sastojao od eminentnih fizičara i hemičara, i kojem je predsedavao dr Džejms Frank, poslao je ministru rata Stimsonu izveštaj (poznat pod nazivom *Frankov izveštaj*) u kome se navodi sledeće:

Ukoliko se ne uvede delotvorna kontrola eksplozivnih naprava na međunarodnom nivou, nema sumnje da će doći do trke za nuklearnim naoružanjem... U roku od deset godina i druge države bi mogle da imaju nuklearnu bombu... Zbog toga je naše mišljenje da upotreba nuklearnog naoružanja u nenajavljenom napadu na Japan nije preporučljiva. Ako Sjedinjene Države prve protiv čovečanstva upotrebe ovo novo oružje za neselektivno uništavanje, ostaće bez podrške javnosti širom sveta, dovesti do trke za naoružanjem i nepovoljno uticati na mogućnost da se dođe do međunarodnog sporazuma u vezi sa budućom kontrolom ove vrste oružja.⁵

5) Tekst Frankovog izveštaja nalazi se u knjizi *Hirošima: odluka o korišćenju atomske bombe*. Priredio Edvin Fogelman. Njujork: Scribner's, 1964, str. 59-62

U pitanju je vizionarska izjava. Naučnici su bili svesni ogromne odgovornosti koju je njihova zemlja u tom trenutku držala u svojim rukama. Ako Sjedinjene Države budu upotrebile bombu, to će činiti i drugi. Ako se Sjedinjene Države budu uzdržale od toga da je upotrebe, bomba bi mogla da bude zauvek zabranjena. Ukratko rečeno, ovi naučnici su predvideli trku za naoružanjem i velike probleme sa kojima se danas susrećemo.

Zabrinutost izvesnih naučnika imala je, uz to, i nedvosmisleno versku dimenziju. Laura, supruga Enrika Fermija, napisala je da je među naučnicima u Los Alamosu bilo rasprostranjeno „osećanje griže savesti“, a sam Openhajmer je izjavio da su „u onom elementarnom smislu, koji nije mogao da se uguši nikakvom vulgarizacijom, humorom ili preterivanjem, naučnici bili svesni da čine greh, i tog saznanja nikako nisu bili u stanju da se otresu“. ⁶ I zaista, Openhajmera nikada nije napustio taj osećaj grešnosti i on se, kako je stario, sve više posvećivao borbi za mir u svetu.

Na osnovu svega što sam do sada ispričao, čovek bi mogao da zaključi kako su bombi prethodile brojne političke kontroverze i veliko duhovno preispitivanje. Iznenaduje, međutim, kategorička izjava Vinstona Čerčila da to zapravo nije bilo tako. On tvrdi da u Potsdamu uopšte nije bilo reči o tome da li atomsku bombu treba upotrebiti ili ne. Svima je bilo savršeno jasno da treba. „Za stolom je vladalo jednoglasno, automatsko, bespogovorno slaganje i nikada nisam čuo ni najmanju sugestiju o tome da bi stvari trebalo uraditi drugačije.“ ⁷

Kako objasniti ovaj paradoks? Da li time da neodobravanje naučnika nikada nije stiglo do Trumana? Meni je bliže drugačije objašnjenje.

6) Časopis *Tajm* od 23. februara 1948. godine

7) Čerčil, Vinston. *Drugi svetski rat, Šesti tom: Trijumf i tragedija*. London: Cassell, 1954, str. 553

Iako je Truman preuzeo punu odgovornost za ovu odluku, prisutan je osećaj da ipak nije on bio taj koji ju je doneo; da ga je naprosto nosila plima događaja. Na izradu bombe su potrošene dve milijarde dolara, a istraživanje je trajalo godinama. Mnogi su na bombi radili pod pretpostavkom da će se ona jednoga dana zaista upotrebiti. Čerčil je to uzimao zdravo za gotovo. Kada je čuo za novo oružje, Staljin je izrazio nadu da će ga Truman na pravi način upotrebiti protiv Japanaca. A tu je i dodatna činjenica da je - oblikovana godinama rata - tadašnja kolektivna podsvest tražila krv, željna osvete i nestrpljiva da svemu ugleda kraj. Truman je mogao da spreči upotrebu bombe isključivo herojskim nastupom koji bi bio u suprotnosti sa duhom tadašnjeg vremena. On je tu, u izvesnom smislu, bio pion, instrument i žrtva.

Truman i njegovi savetnici su za ciljeve izabrali četiri grada. Poređani po značaju, to su bili Hirošima, Kokura, Nigata i Nagasaki.

I tako je džinovski bombarder B-29 po imenu *Enola Gej* (nazvan po majci pukovnika Tibetsa, koji je rukovodio operacijom) krenuo sa pacifičkog ostrva Tinijan, noseći uranijumsku atomsku bombu, kojoj je nadenut nadimak „Mališa“. Bila je duga tri i po metra i u prečniku imala šezdeset centimetara. Šestog avgusta u osam i petnaest ujutru izbačena je uz pomoć padobrana, posle čega je na vedrom nebu iznad Hirošime eksplodirala na visini od približno petsto metara.

Koliko je ljudi stradalo? „U Hirošimi je toga dana“, piše Džon Toland, „nestalo oko 100.000 ljudskih bića, ali ih je kasnije isto toliko umrlo od opekotina, povreda ili od bolesti atomskog doba, tj. trovanja radijacijom“.⁸ On potom navodi i

8) Toland. *Izlazeće sunce*, str. 890

reči profesora Šogoa Nagaoke iz Memorijalnog muzeja mira u Hirošimi, koji tvrdi da je od posledica bacanja atomske bombe umrlo najmanje dvesta hiljada ljudi.

Truman, još uvek u Potsdamu, u međuvremenu od Henrija Stimsona dobija poruku koja glasi:

Bomba je bačena na Hirošimu 5. avgusta u 7 i 15 ujutru po vašingtonskom vremenu. Prvi izveštaji nagoveštavaju da se radi o potpunom uspehu, još većem od onog koji je postignut na probi.

Istoričari tvrde da je Truman vest dočekaao sa vidljivim zadovoljstvom. „Kockali smo se u dve milijarde dolara i pobedili“, izjavio je nešto kasnije. Sada je u rukama imao adut protiv Japana – ali i protiv Rusije.

Nekoliko dana kasnije još jedan B-29 je krenuo sa Tinijana, noseći drugu bombu. Avion se zvao *Bokov auto* i njime je uz kopilota, kapetana Ešvorta, pilotirao major Čarls Svini, koji je u jednom od aviona leteo i na Hirošimu. Bomba je bila plutonijumski projektil sfernog oblika, dužine skoro četiri metra i skoro dva metra u prečniku. U čast Vinstona Čerčila nazvana je „Debeljko“. Na maloj razdaljini su ga pratila dva bombardera B-29, opremljena izuzetno osetljivim kamerama, koje su snimale uništavanje grada. I tako je dva minuta posle jedanaest sati tog jutra 9. avgusta, opet na visini od približno pet stotina metara, eksplodirala i druga bomba.

Ono što se dešavalo na zemlji verno opisuje sam Takaši Nagai. Ja ću ovde navesti samo statističke podatke koje sam dobio u Memorijalnom parku mira u Nagasakiju:

Mrtvih: 73.884

Ranjenih: 74.909

Obolelih: 120.820

Izgorelih kuća: 11.574

Polurazrušenih kuća: 5509

Delimično oštećenih kuća: 50.000

Privremeni odbor je zahtevao da se bomba upotrebi bez posebnog upozorenja i protiv cilja koji će jasno pokazati njenu ogromnu razornu moć. Dok je umirao, Nagai se molio: „Neka Nagasaki bude poslednja atomska pustinja u istoriji sveta“.

Bokov auto se u međuvremenu vratio u bazu, gde je posadu dočekala vest da je Rusija ušla u rat na Dalekom istoku. Ambasadora Satoa, koji se najzad susreo sa Molotovim, dočekala je objava rata. Sovjetske vojne snage istog trenutka su krenule u veliku invaziju na Mandžuriju.

Što se tiče preživelih u Nagasakiju, oni su slušali kako car objavljuje kraj rata: „...Neprijatelj je počeo da koristi novu i užasno svirepu bombu, čija je razorna moć zaista neverovatna... Ako bismo nastavili sa borbom, to bi... rezultiralo potpunim krahom i uništenjem japanske nacije...“ Nikada nije izgovorio tačnije reči. Na Tinijanu su spremno čekale još dve atomske bombe, za koje je bilo planirano da budu bačene 13. i 16. avgusta. Jedna od mogućih meta bio je i Tokio.

U to vreme Nagai i njegov herojski tim spasilaca su već brinuli o povređenima u centru za pružanje pomoći u planinama, a strašnu vest o predaji im je iz grada doneo jedan od kolega.

Pričajući o bombi koja je pala na Nagasaki, Nagai nas podsvesno upoznaje i sa sopstvenom pričom. Pričom o promeni i transformaciji – i to o promeni i transformaciji do kojih

je došao kroz veliku patnju. Izgubio je sve. Voljenu ženu, kuću, imovinu, zdravlje. Video je hiljade svojih sugrađana koje je atomska eksplozija isekla i iskidala na komade. Bio je svedok uništenja japanskih gradova, raspada zemlje koju je voleo i kraha ideologije kojoj je posvetio čitav svoj dotadašnji život. Gledao je nemilosrdno ponižavanje kome je bila izložena država u kojoj je živio, a koje je kulminiralo predajom na krstarici *Misuri*. Doživio je i američku okupaciju Japana. I sada je, eto, ležao na samrti, znajući da mu deca ostaju siročići.

Prolaženjem kroz sve ove patnje rađa se jedan novi Nagai, Nagai-prorok. I ranije je bio strastveno posvećen povređenima - to je bila njegova patriotska ratna dužnost. Sada im se, međutim, isto tako strastveno posvećuje jer se radi o ljudskim bićima. Ranije je priželjkivao pobedu Japana; sada se okreće miru u svetu. Još uvek voli svoju zemlju; sada je, međutim, posvećen duhovnoj obnovi onog Japana koji će raditi na miru u svetu. Ceo život mu se okreće oko najvažnije božje zapovesti, one koja se odnosi na ljubav.

Iz planinskog centra za pružanje pomoći seli se u majušnu kolibu sagrađenu na mestu gde mu je nekada stajala kuća, ona u kojoj je u trenutku atomske eksplozije poginula Midori. Kuća se zove „Niokodo“, što znači „Kuća čiji vlasnik svoje bližnje voli isto koliko i sebe“, a što pokazuje i ovaj japanski znak:

Njegova mala koliba je sačuvana i ona je danas mesto hodočašća. Podseća na Gandijevu majušnu sobu u Nju Delhiju. Kao i Mahatma, Nagai je želeo da živi među najsiromašnjijima, ne posedujući ništa.

Evo njegovih razmišljanja: „Sedim, razmišljam i meditiram ne bih li pronašao put“, kaže svojim mladim posetiocima. „Ali odgovor još nisam našao.“ A onda im uzbuđeno savetuje:

„Idite u planine i meditirajte! Ako ostanete u ovom svetskom haosu, samo ćete trčati ukруг i nikada nećete naći svoj put. Postaćete osoba koja samo besni i urla. Ali plavičaste planine su nepomerljive, a beli oblaci dolaze i prolaze. Ja neprestano gledam u tri planine Micujame i nastavljam sa meditacijom.“

I, kroz patnju i meditaciju, Nagai nalazi odgovor.

Njegova poruka je jednostavna: voli bližnjega svoga kao samoga sebe. To je put, to je jedini put ka miru u svetu. I, živeći u skladu s tom porukom, on zauzima počasno mesto među velikim prorocima Azije i sveta. Kao prorok mira i ljubavi, koji je preživeo nešto zaista jedinstveno, stoji rame uz rame sa Mahatmom Gandijem, Martinom Luterom Kingom, Doroti Dej, Tomasom Mertonom i drugim velikim zagovornicima mira.

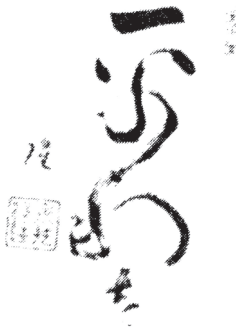
Transformacija je bila zaista ogromna. Ovaj profesor, koji do 1945. godine nije pisao ništa osim naučnih izveštaja zasnovanih na suvoparnim statističkim podacima - postaje pisac, pesnik, umetnik, humanista, mistik. Ležeći u bolesničkom krevetu sa blokom za pisanje, koji mu je visio obešen iznad glave, napisao je ni manje ni više nego dvadeset knjiga pre nego što je preminuo 1951. godine. Pisao je i poeziju. Iako se japanska poezija teško

prevodi na engleski jezik, voleo bih da se osvrnem na jednu njegovu pesmu.

Devojčice iz škole Junšin poginule su od atomske eksplozije izgovarajući psalme pod vođstvom jedne od japanskih časnih sestara, baš kao što je dvadeset šest mučenika Nagasakija umrlo nekoliko vekova pre toga na krstu, izgovarajući psalme pod vođstvom Pola Mikija. Nagai je o devojčicama napisao sledeće:

Device, kao beli ljiljani
Nestaju u crvenoj vatri
U plamenu holokausta
Izgovarajući psalme
Gospodu.

Nagai je, takođe, bio majstor kaligrafije. Kako je njegova ljubav prema miru prerastala u strast koja ga je potpuno obuzimala, svojim posetiocima je ispisivao znake *heiva vo*, čije je značenje „Podari nam mir!“ Evo tih znakova, koji su svojstveni samo njemu i koje je nemoguće imitirati:

Sačuvano je oko hiljadu primeraka.

Kada više nije mogao da piše, slikao je akvarele o misterijama Hristovog života i smrti. A kada se kraj sasvim primakao, i kada više nije mogao da drži četkicu, recitovao je molitve uz brojanicu (mrtva Midori pronađena je sa brojanicom u stisnutoj desnoj šaci), posle svake desete kuglice izgovarajući reči: *Heiva vo* – Podari nam mir!

I tako je Nagai–naučnik, Nagai–patriota i Nagai–humanista postao Nagai–mistik. Ono za šta se moli je to da u vremenu u kom živimo - vlada mir.

U obimnoj literaturi koja se bavi atomima, Nagaijev rad je jedinstven. On, naime, nije samo očevidac, koji plastično opisuje ono što se dešavalo: on je i mislilac, koji se bavi teologijom nastalom kao rezultat teške patnje i bolnih promena u srcu.

Njegova teologija se zasniva na veri. To što je bomba pala na Nagasaki nije se desilo slučajno. Ni to što je eksplodirala nad katedralom nije bilo slučajno. Sve je to isplanirao Bog, pun ljubavi, i sve to ima svoj značaj.

Međutim, njegova glavna teološka misao tiče se vrednosti koju ima sama patnja. Atomska bomba je raznela i osakatila hiljade tela, ali nije uspela da slomi duh Nagaija i njegovih drugova. Umesto toga, ona ih je promenila. Napravila je od njih heroje. S teškim povredama, i sami na umoru, bili su ispunjeni onom paradoksalnom radošću čija je postojbina ljubav – do te mere da su u toj svojoj patnji povremeno ispoljavali čak i istinski smisao za humor.

Za Nagaija je patnja bitna ne samo za transformaciju ljudskog bića kao takvog, već i za iskupljenje čitavog čovečanstva. Oni koji su nestali u atomskom holokaustu (a naročito oni koji su umrli moleći se u katedrali) bili su zapravo jaganjci

koji su prineti Bogu kako bi se iskupili gresi počinjeni tokom Drugog svetskog rata. Onima koji su umrli u Nagasakiju dodeljena je ta uloga i to je bila njihova misija. Zahvaljujući njihovoj žrtvi, u svetu je nastupio mir.

Dakako, bitna je i patnja preživelih. Neće biti lako živeti sa Potsdamskom deklaracijom. Neće biti lako ni izgraditi novi Japan na ruševinama onog starog, kojeg su toliko voleli. Ali inspiraciju ćemo crpeti, kaže Nagai, iz primera onog koji je kroz krv i znoj nosio svoj krst do Kalvarije. Kao što je njegov krst bio bitan, tako je bitan i naš. I tako Nagaijeva priča o bombi postaje priča o trijumfu. To je priča o vaskrsnuću u trenutku raspeća. To je priča o zvonima koja, odjekujući preko atomske divljine, najavljuju bolja vremena.

U svemu ovome sasvim je jasno da Nagai nastupa kao hrišćanin iz Nagasakija. Njegova kolibica se nalazi blizu brda na kome je razapeto trideset šest mučenika. Mučeništvo predstavlja veličanstven akt kojim se hrišćani Nagasakija s pravom ponose. A oni koji su umrli u atomskom holokaustu mučenici su isto toliko koliko su to bili njihovi uzvišeni preci koje su razapinjali u planinama i koji su umrli obešeni nad sumpornim jamama Unzena.

Tokom posleratnih godina Nagai je postao simbol snage i optimizma, centralna figura u duhovnom i moralnom vaskrsnuću Japana. On je delimično odgovoran za duboko usađenu ideju da Japanci, kao prvi i jedini narod koji je pretrpeo atomski holokaust, imaju dužnost i obavezu da dovedu do toga da rat, a naročito atomski rat, nestane sa lica zemlje.

Ljudi su prepoznali Nagaijevu veličinu. Pre nego što je preminuo posetio ga je čak i car Hirohito, dok se Nagaijeva sahrana u aprilu 1951. godine smatra velikim događajem u istoriji

grada. Danas, kada je Nagasaki još uvek mesto na koje dolaze hodočasnici – oni koji žele da odaju počast mučenicima, oni koji stižu pešice iz Tokija i Hirošime, ljudi iz raznih zemalja koji dolaze da se u Memorijalnom parku pomole za mir – Nagai u njemu i dalje ima skromno malo svetište, minijaturnu kolibu u kojoj se, umirući, molio za mir.

Kao veliki duhovni vođa Azije, Nagai ima poruku za svet. Jer činjenica je da smo danas baš u onakvoj nevolji kakvu su predvideli naučnici koji su 1945. godine podneli *Frankov izveštaj*. Trka za naoružanjem je sve veća. Dok ispisujem ove reči, petnaest hiljada fizičara iz četrdeset tri zemlje sveta apeluje na Ujedinjene nacije i pojedinačne vlade da se prekine sa utrkivanjem u naoružanju. Pominju opasnost od uništenja u kome bi život moglo da izgubi sto miliona ljudi; navode da u svetu trenutno postoji pedeset hiljada nuklearnih bombi koje su spremne za upotrebu i čija je zajednička razorna moć milion puta veća od bombe kojom je uništena Hirošima. Istovremeno ekolozi upozoravaju da bi milijarda ljudi mogla da umre još pre nego što se raspline pečurkasti oblak (ko zna koliko puta veći od onog koji je tako slikovito opisao Nagai!).

I dok naučnici protestuju, u sećanje mi se vraća Ajnštajnovno pismo koje je nađeno neotvoreno na Ruzveltovom stolu. Sećam se i Čerčilove izjave da upotrebu bombe niko u Potsdamu nije dovodio u pitanje. Ima li odgovora?

Već sam rekao da je Trumanom u toj meri bio ovladao duh vremena, da ga je toliko ponela kolektivna podsvest – te da nije ni mogao doneti drugačiju odluku. Na izvestan način, bomba je morala da bude bačena. Položaj u kome se nalaze današnji svetski lideri je, međutim, daleko složeniji. Duh našeg vremena je nejasniji: naša kolektivna podsvest je i sama

podeljena. S jedne strane - srca miliona čeznu za mirom, i oni svoja uverenja izražavaju članstvom u velikim pokretima koji traže zabranu korišćenja nuklearnog naoružanja. S druge strane, moćne unutrašnje snage teraju svetske lidere da nastave trku za naoružanjem, koju ne mogu da zaustave. Problem ne leži u tome što neki ljudi vole mir, a neki ne. Problem ne leži ni u tome što neke države žele mir, a neke ne. Problem je to što u svima nama i u svim našim zemljama traje borba između ljubavi koju osećamo prema životu i one koju osećamo prema smrti, između ljubavi i mržnje prema sebi samima, između ljubavi prema stvaranju i ljubavi prema razaranju, ljubavi prema miru i ljubavi prema novcu i moći. Ukratko rečeno, u kolektivnoj podsvesti čovečanstva odvija se strahovita borba.

U poslednjem poglavlju svoje knjige Nagai kaže da, po njegovom mišljenju, rešenje za nevolju u kojoj smo se zatekli leži u autentičnoj veri. Međutim, postavlja se pitanje da li autentična vera može da dovede do revolucije u kolektivnoj podsvesti, pa samim tim i do mira u svetu.

Zastaću ovde malo kako bih napomenuo da postoje autentična i neautentična vera. U Drugom svetskom ratu vere nije nedostajalo, kao ni u vreme krstaških i drugih verskih ratova. Ali, da li je bila autentična? Želeo bih da vam u ovom trenutku saopštim jednu važnu versku činjenicu.

Pre nego što je *Enola Gej* krenula ka Hirošimi natovarena „Mališom“ - ubicom, i pre nego što se *Bokov auto*, noseći svirepog „Debeljka“ zaputio ka Nagasakiju – vojni kapelan se pomolio za zdravlje posade. Obratite pažnju na njegovu molitvu:

Svemogući Bože, Oče milostivi, molimo ti se kako bi tvoja milost pratila one koji noćas kreću na let. Zaštiti i sačuvaj one koji će uskoro krenuti put tvog mračnog neba. Vodi ih na krilima

svojim. Zaštiti njihova tela i duše, i vrati nam ih. Daj nam svima hrabrosti i snage u satima koji su pred nama, i nagradi nas u skladu sa teškoćama koje nam predstoje. Ali pre svega, Oče naš, podari mir svetu koji si stvorio. Da u ovu noć krenemo s verom u tebe, sigurni da si tu, u blizini, sada i zauvek. Amin.

Diplomatske li molitve! Ko bi mogao da joj prigovori? Ni hrišćani, ni Jevreji, ni muslimani, niko ne bi imao šta da joj zameri. Čovek se, međutim, pita da li je uputno igrati se diplomatije sa Bogom, koji zna šta se događa u srcu – sa Bogom, koji oseća ljubav i prema hiljadama onih koji će biti razneti u paramparčad. Kada bezbožni komunisti ili verujući kapitalisti krenu da manipulišu verom, ona tada postaje izuzetno, izuzetno neautentična.

Autentična vera, bilo da je hrišćanska, judaistička, muslimanska, hinduistička ili budistička, zasniva se na promeni srca i uma, na dubokom prosvetljenju, na revoluciji svesti. Ona menja čitavog čoveka; ona menja podsvest; a kada se promeni dovoljno veliki broj ljudi - ona menja i kolektivnu podsvest. U modernom svetu ovakva transformacija biće autentična samo ako dovede do toga da zavolimo svoje bližnje, i ako nas usmeri ka radikalnoj posvećenosti svetskom miru.

Nagai stoji pred nama kao model jedne takve verske promene. Njegov uticaj na kolektivnu podsvest Japana bio je ogroman. Takav bi mogao da bude i njegov uticaj na moderni svet. Tačno je da njegova poruka nije ni slatka ni jednostavna. Njegov život nas podseća na to da se do revolucije u podsvesti dolazi isključivo molitvom i patnjom. Nema, međutim, potrebe da nas to obeshrabri. Hiljade ljudi širom ovog našeg modernog sveta voljne su da se izlože patnjama, da završe u

zatvoru, čak i život da daju za ideju mira. Milioni se mole za mir. Pred našim očima odvija se duboka revolucija svetske svesti. I tu leži naša nada za budućnost.

Dozvolite mi da završim ovaj uvod Nagaijevim dirljivim pozivom:

Muškarci i žene sveta, nikada više ne planirajte da ratujete! Sada kada postoji atomska bomba, rat nije ništa drugo do samoubistvo ljudske rase. Stanovnici Nagasakija se iz ove atomske divljine obraćaju svetu i mole: Neka više ne bude rata! Dajte da sledimo zapovest o ljubavi i delamo zajedno. Stanovnici Nagasakija se bacaju pred Boga i njihova molitva glasi: Neka Nagasaki bude poslednja atomska pustinja u istoriji sveta.

Univerzitet Sofija, Tokio
8. decembar 1983.

1

PRE EKSPLOZIJE

Bio je 9. avgust 1945. godine. Kao i obično, sunce se bez zvuka pojavilo iznad planine Kompira, a prelepi Urakami je svojim građanima poslednji put poželeo dobro jutro. Iz dimnjaka fabrika municije, smeštenih duž reke, kuljao je beli dim. Krovovi pijačnog centra pored glavnog puta, obloženi pločicama, nalikovali su na ljubičaste talase. Iz stambenog kvarta na brdu dizao se dim koji je pokazivao da se srećne porodice upravo okupljaju da zajedno doručuju. Kaskadna polja na obroncima planine su blistala, a rosa se presijavala na stabljikama krompira. U glavnoj katedrali Azije grupa hrišćana se pod velovima molila i okajavala grehe sveta.

Na Univerzitetu grada Nagasakija nastava je počela tačno u 8 ujutru. Slogan Dobrovoljne narodne vojske glasio je: „Borite se i učite!“ Svi studenti, svi naučni instituti i sve bolnice bili su organizovani u jedinice za pružanje pomoći, od kojih je svaka imala svoja zaduženja. Noseći oko pasa opremu za prvu pomoć i obučeni u uniforme za slučaj napada iz vazduha, profesori i studenti su držali predavanja, učili i brinuli o bolesnicima. U slučaju napada, svi su tačno znali gde treba da odu kako bi na najbolji način pružili pomoć žrtvama. Vazdušne napade smo imali priliku da iskusimo već mnogo puta. Univerzitet je već bio bombardovan tokom prethodne nedelje; tri studenta su poginula na licu mesta, a više od deset ih je teško povređeno. Zahvaljujući hrabrom delovanju studenata i medicinskih sestara nije, međutim, povređen nijedan pacijent. Univerzitet se već bio privikao na rat.

Začula se sirena koja je najavljivala vazdušne napade. Studenti su pohrlili iz učionica u hodnike, podelili se u grupe i krenuli ka svojim položajima. Rukovodioci su jurili niz hodnike uzvikujući naređenja u megafone. Mora da se i danas radi o velikom vazdušnom napadu na južno ostrvo Kjušu. Ponovo se začula ista sirena. Dižući pogled ka vedrom jutarnjem nebu, na velikoj visini sam ugledao blještavi oblak. Približavali su se neprijateljski avioni. Kako je sablasan bio taj zvuk koji je dopirao iz daljine! Jedna za drugom, sirene su zavijale sa svih strana. „Čujem vas! Shvatam vas! Vaše značenje je više nego jasno!“ Sirene su, međutim, nastavljale da zavijaju pa utihnu, zavijaju pa utihnu, dok u jednom trenutku nisam pozeleo da pokrijem uši dlanovima kako bih zaustavio buku. Kako je to zavijanje u nama moglo da podstakne hrabrost?

Cvetovi mirte bili su tamnocrvene boje. Oleanderi takođe. I kane su bile crvene kao krv. Studenti prve godine koji su bili zaduženi za nosila budno su stajali u zaklonu pored ulaza u bolnicu i čekali da pomognu ako dođe do nekakve nesreće.

„Kako rat stvarno napreduje?“, pitao je mlađi učenik srednje škole u Kagošimi. „Mnogi moji drugovi idu na vojnu obuku. Šta se stvarno događa?“

„Šta rade naši avioni?“, iz zaklona se začuo neko sa naglasakom iz Osake. „Ovo je užas! Koji je smisao ratovanja? Kakve šanse uopšte imamo?“

Niko nije odgovorio. Svi su na neki način bili svesni da glas iz Osake ima pravo. Ali zar se Japan, naša domovina, nije zatekao u borbi na život i smrt? Naše vođe su ovaj rat započele s namerom da iz njega izađu kao pobednici. Zavesu koja je označila početak ove tragedije nisu podigli da bi na kraju tek tako bili poraženi. Pa ipak, rečnik koji je Generalštab koristio

posle pada Saipana delovao je čudno: u njega kao da se uvukla sumnja. Pažljiviji studenti su to odmah osetili i bilo je sasvim jasno da im ta promena ne prija.

„Fudžimoto! Šta ti misliš? Kako će se ovaj rat završiti?“ Rumen momak sa naglaskom iz Osake provirio je iz uskog ulaza. Nosio je naočare sa rožnatim okvirima i pomalo ličio na hobotnicu koja izviruje iz skloništa.

Prekrštenih ruku i ne pomerajući se, predsednik student-skog odbora Fudžimoto stajao je ispod drveta i pomno gledao u nebo. Bio je sitan čovek, ali je imao čelične živce. Od gvozdеног šlema pa sve do čvrsto zašniranih crnih gamašni, uniforma mu je bila savršena, a maniri besprekorni. Mnogo puta je ranjene spasao od bombi, zadobivši na taj način poverenje i naklonost drugova. Kada bi ga, onako omalenog, videli kako utrčava u dim i vatru, svi bi ga bez razmišljanja sledili. Sa sobom je uvek nosio dvogled, koji je dobio od oca. Kada bi se neprijateljski avioni pojavili na nebu, vadio bi ga i izveštavao o njihovom kretanju.

„Šta će biti sa ovim ratom?“, insistirao je momak iz Osake.

„Šta ima da bude?“, reče Fudžimoto, kao da sputava svoja prava osećanja. „Neće valjda rat da nam određuje sudbinu: mi ćemo odrediti sudbinu rata. Ono što je bitno su snaga i izdržljivost mladih Japanaca i mladih Amerikanaca. U odnosu na to, pobeđiće ili jedna ili druga strana.“

„Ali situacija je veoma loša. Razlika u materijalnim resursima je ogromna. Ovi neznatni naponi koje mi ulažemo su beskorisni.“

„Možda i jesi u pravu. Ali slušaj. Kada bombe počnu da padaju po gradu, kakva je korist od sveg tog tvog teoretisanja i spekulisanja? Mrdni se i zaustavi prolivanje krvi! Ja ću svoju

dužnost obavljati do kraja.“ Fudžimoto je govorio odlučno i rešeno. Momka iz Osake, međutim, nije uspeo da ubedi.

Upravo tog trenutka pojavio se zamenik predsednika studentskog odbora noseći veliku gredu. Maturant srednje škole u Kokuri radio je bez mnogo priče. Jedino što ga je u tom trenutku zanimalo bilo je kako da osigura osmatračnicu. Radio je sam, okupan znojem.

„Hej“, neko mu se obratio. „Šta ćemo ako neprijatelj stvarno krene u invaziju?“

„Postoji vreme za življenje i vreme za umiranje“, reče momak iz Kokure otvarajući lepezu i hladeći njome oznojeno lice. „Bez obzira na to da li nam je živeti ili umirati, ono što ne smemo da dozvolimo je da nam se ceo svet ruga.“

Ponovo je zavladao duboka tišina. Crveni i nepomični, cvetovi mirte, oleandra i kane nalikovali su na usirenu krv. Kroz vazduh se čula pesma zrikavaca, koja je dopirala iz stabala kamfora u svetilištu Sano.

Bio je moj red da se pozabavim opremom za protivvazдушnu odbranu. Ušavši u bolnicu s prednje strane, hodao sam širokim hodnikom i proveravao sve što je trebalo da se proveru, sve dok nisam stigao do zadnjeg ulaza. Na ulazima svih bolničkih krila stajali su studenti i medicinske sestre u uniformama, spremni za akciju.

Kofe su napunjene vodom. Creva su razmotana po zemlji. Budaci, vatrogasne kuke, ašovi, lopate – sve je bilo spremno za borbu protiv zapaljivih bombi i svega drugog što bi moglo da nas snađe. Pacijenti su se u tišini prebacivali u sklonište.

Ispred sobe za radiologiju sam naišao na studenta treće godine po imenu Ueno. Kakav je to hrabar momak bio! Nekoliko dana ranije, kada je ginekološko odeljenje zahvatio

plamen, stajao je sam na krovu obližnjeg odeljenja za dermatologiju i nadzirao gašenje. Dok smo trčali ka zgradama u plamenu da na njih izlijemo kofe sa vodom, neprijateljski bombarderi su se spustili baš nisko, ali je Ueno i tada ostao na krovu, među bombama, dajući uputstva i vičući naizmenično: „Hej! Neprijateljski avioni su otišli! Sve je u redu! Izađite! Vatra još uvek gori!“ ili „Vraćaju se! Padaju bombe! Hvatajte zaklon! Opasnost!“

„Budimo hrabri“, rekao sam mu u znak pozdrava, na šta se on stidljivo počeo po glavi.

„Majka me je pre neki dan izgrdila“, reče. „Rekla mi je da bi trebalo da prestanem da radim određene stvari samo da bih privukao pažnju. 'Nisi više dete', kazala mi je.“

Ljudi koji su bili zaduženi za ručne pumpe stajali su kod zadnje kapije. Sve je bilo dobro pripremljeno za borbu sa bombama, kako zapaljivim, tako i običnim. Zadovoljan stanjem stvari, vratio sam se u istočno krilo bolnice. Na hirurškom odeljenju, kao i na odeljenjima za ginekologiju i uho, grlo i nos, nedavno bombardovanje je izazvalo više haosa nego stvarnih povreda među ljudima. I ovde su oleandri cvetali svetlocrveni, kao krv, a vazduhom se širio miris karbolne kiseline.

Kroz telo mi prostruja strah, kao grč.

Začula se sirena za prestanak vazdušne opasnosti, koja je razvejala nedoumice i strahove. Kada sam se vratio do učionica, studenti su već bučno skidali svoje gvozdene šlemove. Sestra Inoue, zadužena za informisanje, pomerila je glavu u stranu. Dok je saopštavala vesti, oči su joj se caklile više nego inače: „Nad Kjušuom više nema neprijateljskih aviona“. U stvari je samo ponavljala ono što je objavljeno preko radija. Rumeni obrazi, preko kojih su pale tri lokne kose, bili su joj blago oznojeni.

„Nazad u učionice!“, začulo se iz štaba, na šta su dežurni opet potrčali hodnicima kako bi poruku preneli dalje. Studenti su se vratili u svoje prostorije. Univerzitet je ponovo postao kula od slonovače, naseljena učenjacima i studentima u potrazi za istinom. Pacijenti su se u bolničkoj klinici gurali oko prijemnice, dok su se studenti, sada u belim mantilima, kretali među njima, pripremajući ih za preliminarne medicinske provere. Gledano iz moje učionice, s druge strane hodnika nalazilo se odeljenje za opštu medicinu. Iz aule sam mogao da čujem prijatan glas dekana, profesora Cunoa. Predavanja su ponovo počela.

2

BOMBA

Kimoto-san je šišao travu na planini Kavabira. Sa mesta na kom je radio pružao se pogled na okrug Urakami, koji je ležao tri kilometra ka jugozapadu. Vrelo letnje sunce lenjo je sijalo nad lepim gradom i njegovim okolnim brdašcima. Iznenada, Kimoto-san začu dobro poznat, ali još uvek udaljen zvuk aviona. Držeći u ruci srp, ispravi se i pogleda u nebo. Bilo je prilično vedro, osim što je baš iznad njega plutao jedan veliki oblak koji je podsećao na ljudsku šaku. Da, zvuk aviona je dolazio iz prostora iznad tog oblaka. I dok je Kimoto-san gledao, avion se pojavio. „To je B-29“. Izvirio je iza vrha srednjeg prsta šake od oblaka, svetlucavosrebrne boje. Od zemlje je bio udaljen bar osam hiljada metara. „Uh, nešto je izbacio. Nešto dugačko, usko i crno. Bombu! Bombu!“ Kimoto-san se bacio na zemlju. Pet sekundi. Deset sekundi. Činilo mu se, tako bez daha, da je prošla čitava večnost.

Odjednom je sevnula zaslepljujuća svetlost; bila je zastrašujuće jaka, ali nije bilo nikakvog zvuka. Kimoto-san nervozno podiže glavu. „Bomba! Bačena je na Urakami“. Tada je u predelu iznad crkve ugledao ogroman stub belog dima koji se dizao uvis i ubrzano širio. Ali ono što ga je istinski prestravilo bio je strašan udar vazduha koji mu se primicao, nalik na uragan. Dolazio je iz predela ispod belog dima, valjajući se neverovatnom snagom i brzinom preko brežuljaka i dolina. Pred njim su se rušile kuće, drveće i sve drugo što mu se zaticalo na putu.

Objekti su padali na zemlju i razbijali se u paramparčad, a ruševine su letele na sve strane. Kako se moćna sila kretala uz obronke planine Kavabira, tako je pred Kimoto-sanovim očima nestajalo drveće. O čemu se to radilo? Na pamet mu je padao samo ogroman nevidljivi buldožer koji se kreće unapred i spravnjuje sve pred sobom. Samleće me u prah, pomislio je. Spojivši ruke u molitvu, uzviknuo je: „Bože! Bože!“, a zatim ponovo prilепio lice uz zemlju.

Tada ga je zaglušila neopisiva buka; nešto ga je podiglo u vazduh, nosilo pet metara i zatim bacilo o zid od cigala. Najzad je otvorio oči i pogledao unaokolo. Drveće je ležalo iščupano iz korenja. Na njemu nije bilo granja, ni lišća; nije bilo ni trave. Sve je nestalo. Sve što je preostalo bio je miris fenola.

Furu-san se iz Mijoši-noa biciklom vraćao u Urakami. Dok je prolazio pored fabrike municije, učinilo mu se da čuje zvuk aviona. Pogledao je uvis i na vedrom nebu, negde iznad Macujame, otprilike u visini planine Inasa, ugledao vatrenu kuglu. Svetlo je bilo crveno, kao kada stroncijum gori u velikom fenjeru, ali nije bilo toliko jako da čoveka zaslepi. Kugla se polako spuštala ka zemlji. „Šta je ovo?“ - pomislio je. I baš kada je uzdigao ruku iznad naočara kako bi jasnije video, bljesnula je zaslepljujuća svetlost nalik na eksploziju magnezijuma i odbacila ga u vazduh. Povratio se iz nesvesti nekoliko sati kasnije i shvatio da leži u polju pirinča, priklješten biciklom. A postalo mu je jasno i to da je potpuno slep na jedno oko.

U školi Ogakura, sedam kilometara od Urakamija, učitelj Tagava je u svoj dnevnik zapisivao događaje vezane za jutrošnju vazдушnu uzbunu. Podigao je pogled i odmarao oči gledajući scenu koja se odvijala kroz prozor. Pred njim je bilo podnožje planine, a iznad plavo nebo luke grada Nagasakija.

Odjednom, nebom se prolomio bljesak zaslepljujućeg svetla. U poređenju sa onim što je tada video, podnevno sunce u letnji dan je delovalo kao potpuni mrak. Ova svetlost je bila daleko jača od svetlosti sunca.

„Da li oni to koriste signalne rakete tokom dana?“, promrmlja Tagava za sebe i naže se unapred kako bi video šta se događa. Ono što je ugledao delovalo mu je kao nesvakidašnji i predivan spektakl. „Pogledajte! Pogledajte!“, povikao je. Svi profesori koji su se zatekli u sobi potrčali su ka prozoru.

Na nebu iznad okruga Urakami u Nagasakiju nešto što je delovalo kao beli oblak koji neka neverovatna snaga gura postrance i uvis upravo je krenulo da se širi... i širi... i širi. „Šta je to? Šta je to?“, vikali su uzbuđeno dok se čudo pretvaralo u ogromnu pečurku prečnika od kilometar. A onda je naišao vazdušni udar. Zbornica se protresla do samih temelja. Profesori su popadali po podu, neki prekriveni lavinom slomljenog stakla.

„Bomba! Škola je direktno pogođena! U sklonište!“, viknuo je iz sveg glasa Tagava dok se borio da stane na noge i pođe ka skloništu ukopanom u brdo iza škole. Sedeći sam na hladnoj zemlji, Tagava, međutim, još nije znao ono što je tada bilo poznato samo Bogu – da su mu tog trenutka u kući u Urakamiju, sa njegovim imenom na usnama, poginuli supruga i deca.

Selo Ojama nalazi se južno od luke u Nagasakiju, na obroncima planine Hačiro, koja je od Urakamija udaljena oko osam kilometara. Odatle se vidi basen u kome leži sam Urakami, kao i Nagasaki, koji se nazire u maglovitoj daljini. Mladi Kato je napasao kravu. U zelenilu je pronašao nešto divljih jagoda, pa ih je brao i jeo.

Tada je bljesnulo. Krava je ugledala svetlost i podigla glavu. Na nebu iznad Urakamija se pojavio beli oblak – čisto beli oblak, nalik na ogromnu pamučnu loptu – koji je počeo da raste i postaje sve veći, i veći, i veći. Ličio je na ogroman fenjer umotan u pamuk. Spoljašnjost mu je bila bela, ali unutra kao da je gorela crvena vatra, i iz njega je neprestano bljeskalo nešto što je podsećalo na prelepa električna svetla. Svetlost u fenjeru čas je bila crvena, čas zelena, čas ljubičasta – bilo je tu svih mogućih, prelepih boja.

Nekoliko trenutaka kasnije oblak se pretvorio u zemičku, a zatim je, kako se postepeno dizao u vazduh, počeo da dobija oblik pečurke. Izgledalo je kao da je iz onog dela Urakamija koji se nalazio neposredno ispod belog pečurkastog oblaka nešto usisavalo crni dim i prašinu u vazduh – pa su se i oni sada uzdizali sve dalje i sve više. Pečurkasti oblak iznad njih se i sam sve više peo u vazduh. Kada je dostigao ogromnu visinu, urušio se i krenuo da lebdi ka istoku. A oni prašina i dim koji su bili ispod njega - oni su sada bili viši od planine. Kasnije je jedan deo počeo da se spušta i razilazi, dok se drugi pridružio belom oblaku koji se kretao ka istoku. Kako je vreme bilo vedro, svetlost sunca je obasjavala planinu i more. Samo je Urakami, direktno ispod oblaka, bio u ogromnoj senci i delovao kao da je potpuno crn.

A onda je eksplodiralo! Katova odeća se iskidala u krpice. Iako je vazdušni udar bio već u znatnoj meri oslabljen u trenutku kada je stigao do mesta na kom se nalazio Kato, ipak je oduvao sve lišće sa drveća. Krava se dala u divlji trk, a Kato je pretpostavio da je nedaleko pala još jedna bomba.

Takami-san se sa svojom kravom vraćao u Kobu. U trenutku kada je bljesnulo kretao se putem za Odorise, oko dva kilometra od Urakamija. Osetio je vrelinu, kao kada se čovek greje pored kazana. I on i krava zadobili su opekotine. A onda su iznenada, uz šuštanje, po njima krenule da padaju vatrene kugle. Jedna mu je pala na nogu. Iz kugli je kuljao beli dim, a plamenovi su polako zamirali, ostavljajući za sobom miris poput onog koji se oseća kada se ugasi parafinska lampa. Na sve strane su se palile vatre.